

Хто заповнить порожнечу?

Заплановане припинення американської допомоги викликає роздратування і тривогу: репортажі з ПАР, Непалу та Грузії

ПАР

Незворушний спокій, з яким ПАР ще торік ставилася до другого президентства Трампа, наприкінці січня раптом зник. До того населення переймалося переважно тим, щоб не втратити привілейований доступ до американського ринку в рамках торговельної програми AGOA. Аж тут оголосили про припинення виплат від Агентства США з міжнародного розвитку (USAID). Це може вплинути на 17 відсотків фінансування програм лікування та профілактики ВІЛ/СНІДу в ПАР.

Гуманітарні наслідки заморожування платежів для ПАР, економіка якої стабільно росте, менш масштабні, ніж для інших країн, оскільки система охорони здоров'я просто менш залежна від міжнародної допомоги. Також поки незрозуміло, чи фінансування, яке ПАР надає *United States President's Emergency Plan For AIDS Relief* (PEPFAR), справді підпадає під *Aid Freeze* чи триватиме. Зі слів міністра закордонних справ Рональда Ламоли, уряд ПАР поки не отримував жодних офіційних повідомлень від США.

Але поки південноафриканський уряд зайнятий проясненням ситуації з USAID, Вашингтон цілеспрямовано атакує ПАР. Трамп написав на платформі Truth Social, що США припинять усі виплати ПАР через нібито «масові порушення прав людини». Він стверджував, що ПАР конфіскує землю і «дуже погано поводить» з певними групами людей». Ілон Маск, чия родина розбагатіла в ПАР за часів апартеїду, негайно підклав хмизу, звинувативши країну в тому, що вона має «відверто расистське право власності».

В цих заявах ішлося про *Expropriation Act*, який був ухвалений парламентом в березні 2024 року після багаторічних дискусій і набув

чинності 23 січня цього року за підписом президента Сиріла Рамафоси. Цей закон визначає, як і за яких умов держава може експропріювати землю в інтересах суспільства. Він ґрунтується на конституції і вдосконалює право 1970-х років. Але застосовується він тільки в разі, якщо переговори про купівлю землі до того були невдалі, і передбачає виплату компенсації.

*Абсурдні нападки з боку
США викликали
обурення в усіх
політичних таборах
ПАР*

Абсурдні нападки з боку США викликали обурення в усіх політичних таборах ПАР. Навіть *Democratic Alliance*, який свого часу ледь не спричинив коаліційну кризу своєю критикою *Expropriation Act*, мусив захищати цей закон від наклепу. Президент Рамафоса, який уже гідно опонував Трампові на Всесвітньому економічному форумі в Давосі виваженою промовою про цінність солідарності та співпраці, відреагував як державник. Він не став іти до США з простягнутою рукою, адже надавати фінансову допомогу чи ні – це, зрештою, їхнє рішення. Натомість він сказав про «непорозуміння» щодо *Expropriation Act* і дезінформацію щодо ситуації в Південній Африці.

На кону не тільки двосторонні відносини між ПАР і США. Держсекретар США Марко Рубіо також послався на закон про експропріацію й оголосив на платформі X, що цього року не братиме участі в зустрічі G20, оскільки ПАР нібито пропонує «антиамериканський» порядок денний. Як доказ він навів офіційний девіз, під яким ПАР головуватиме в G20: «Солідарність, справедливість, сталість».

Спираючись на засади бразильського головування, ПАР хоче просувати в G20 багатосторонні рішення в сферах міжнародної торгівлі, міжнародної фінансової системи та боротьби зі зміною клімату. На підтримку США, яким ПАР врешті-решт передасть головування в G20, вочевидь, не слід розраховувати нікому. Тож Німеччині та ЄС варто вже зараз поглиблювати партнерство з ПАР. Є спільні інтереси, а саме захист і реформування багатостороннього порядку, заснованого на цінностях і правилах.

Ута Дірксен, FES Йоганнесбург

Непал

United States Agency for International Development (USAID) уже кілька десятиліть відіграє ключову роль у сприянні розвитку Непалу. З 1951 року американське агентство інвестувало в цю країну понад мільярд доларів, тобто Непал – один з найбільших реципієнтів американської допомоги. Ці кошти спрямували передусім на охорону здоров'я, освіту, сільське господарство та належне врядування, а також на запобігання стихійним лихам і боротьбу зі зміною клімату. Близько 90 відсотків коштів було розподілено через неурядові організації, і тільки десять відсотків – безпосередньо через державу. Це робить USAID одним з найбільших нині двосторонніх донорів Непалу: допомога на розвиток в минулі роки становила до 25 відсотків бюджету Непалу.

Тож заморожування фінансування від USAID дуже занепокоїло Непал. Крім прямих наслідків приблизно для 30 міжнародних і майже 300 непальських НДО та їхніх співробітників, залежних від цих грошей, існує ризик, що держава не зможе швидко закрити прогалини, що виникнуть в життєво важливих сферах, таких як охорона здоров'я та освіта. Непал, який і без того стикається з високим рівнем безробіття серед молоді та слабкістю економіки, ризикує незабаром зазнати ще одного економічного шоку, який вдарить передусім по найбільш вразливих членах суспільства. Наслідки [заморожування фінансування] для адаптації до зміни клімату та запобігання стихійним лихам в країні, що постійно потерпає від сильних землетрусів і повеней, практично неможливо передбачити.

Більшість непальців ставиться до цього відкату критично, але є й ті, хто радше проти співпраці зі США в сфері розвитку. Дехто вважає політичні та економічні реформи втручанням у внутрішні справи Непалу й ігноруванням потреб місцевих жителів. З цього погляду відкат означає звільнення від західного впливу і зміцнення суверенітету країни.

Китай, який уже багато інвестує в Непал, може заповнити порожнечу і ще збільшити свою присутність в країні

І досі під питанням майбутнє *Millennium Challenge Corporation* (MCC) *Compact* між США й Непалом, який передбачає термінові інвестиції в енергетичну та транспортну інфраструктуру важкодоступної гімалайської країни на суму \$500 млн. Незважаючи на те, що реалізація угод після укладення їх в 2017 році відбувається повільно, а також на критику на внутрішньому рівні, США як

партнер є важливим доповненням до двох потужних сусідів Непалу – Китаю та Індії.

З погляду геополітики вихід USAID, слідом за яким можуть піти й інші американські програми розвитку, матиме далекосяжні наслідки. Китай, який уже багато інвестує в Непал, може зайняти їхнє місце і ще збільшити свою присутність в країні. В Непалі вже працюють від 30 до 40 китайських організацій, які борються з бідністю і надають гуманітарну допомогу. Китайська ініціатива *Belt and Road* («Один пояс, один шлях»), імовірно, набуватиме дедалі більшого значення. Отже, Непал може стати важливим стратегічним партнером для Китаю з його амбіціями в Південній Азії. Водночас можна припускати, що Індія теж буде намагатися посилити свій вплив, оскільки Непал традиційно підтримує тісні відносини з південним сусідом.

Для Європи, зокрема для Німеччини, вихід USAID означає можливість активніше співпрацювати в сфері розвитку й теж стати партнером, щоб стабілізувати регіон. Непал потребує сильних партнерів, крім Індії та Китаю, для збереження статусу геополітично нейтральної країни.

Наталія Фірре, FES Henal

Грузія

На фоні тривалих протестів через те, що правляча партія «Грузинська мрія» призупинила переговори з ЄС про вступ, і після парламентських виборів, які супроводжувалися звинуваченнями в масових фальсифікаціях, новина про заморожування грошей від USAID мала вибуховий ефект на розпаленому Південному Кавказі. Для «Грузинської мрії» це мимоволі стало підтримкою з боку Вашингтона: прем'єр-міністр Іраклій Кобахідзе казав, що гроші від USAID використовуються «для розпалювання революцій», а не для «добродійних цілей». А спікер парламенту Шалва Папуашвілі нагадав про звинувачення на адресу USAID і *National Endowment for Democracy* (NED) у втручанні в попередні вибори в Грузії – у відповідь на твіт Ілона Маска, який назвав шахрайством те, що NED платив зарплати журналістам грузинського телеканалу.

Грузинський уряд бачить в заморожуванні американських коштів затвердження свого обмежувального підходу до громадянського суспільства та ЗМІ. Контроверсійний «Закон про прозорість іноземного впливу», який торік прискорив розрив Тбілісі з західними партнерами, вимагає від НДО та інших громадських

організацій, які отримують понад 20 відсотків фінансування з іноземних джерел, вносити себе в публічний реєстр. Порушникам загрожують значні штрафи.

Ще є надія, що це лише короткий акт внутрішньополітичної вистави в Вашингтоні (який, однак, значною мірою впливає на зовнішню політику)

Дії адміністрації Трампа, ймовірно, переконали прихильників жорсткої політики в грузинському уряді, що вони на правильному шляху й можуть негайно запровадити нові обмеження. В середу було анонсовано закон про регулювання ЗМІ, який забороняє іноземне фінансування, а також посилену версію так званого закону про агентів.

Багато громадських організацій в паніці, навіть ті, що займаються не політичним активізмом, а, наприклад, соціальними питаннями, охороною здоров'я, захистом довкілля або культурою. Миттєве заморожування коштів не тільки зруйнувало планування проєктів, а й занурило організації та їхніх співробітників в екзистенційну кризу. Дається взнаки те, що в минулі десятиліття багато справ, які мала б робити держава, в Грузії було «передано на аутсорс» громадським організаціям, не здатним вижити без іноземної підтримки. Це, зокрема, допомога ВІА-інфікованим, підтримка внутрішньо переміщених осіб з Південної Осетії та Абхазії, робота з людьми з обмеженими можливостями.

Ще є надія, що це лише короткий акт внутрішньополітичної вистави в Вашингтоні (який, однак, значною мірою впливає на зовнішню політику) і що після переорієнтації роботи USAID переважну більшість проєктів буде продовжено. Але тривога зберігається, особливо за ті сфери політики, що не відповідають світогляду Трампа та Маска: вільні медіа, боротьба з антропогенною зміною клімату, ЛГБТ, гендер та різноманіття. Грузинські організації бояться не тільки за своє майбутнє в дедалі більш авторитарному середовищі, але й за життєво важливу міжнародну підтримку, яка до цього часу забезпечувала їхнє існування.

Марсель Рьотіг, FES Південний Кавказ

Переклад з німецької Дар'ї Прусенко

Ута Дірксен

Ута Дірксен (Uta Dirksen) керує офісом Фонду ім. Фрідріха Еберта (FES) в Аргентині. Раніше вона працювала представницею в Південній Африці та Беніні, а також як очільниця регіонального профспілкового проєкту в Уругваї.

Наталія Фірге

Наталія Фірге (Natalia Figge) очолює офіс FES в Катманду та регіональний проєкт Фонду з гендерної рівності в Азії.

Марсель Рьотіг

Тбілісі

Марсель Рьотіг (Marcel Röthig) очолює регіональний офіс Фонду ім. Фрідріха Еберта на Південному Кавказі та відповідає за Грузію, Вірменію та Азербайджан. Раніше він працював в офісах Фонду в Україні та Республіці Молдова, Російській Федерації та Білорусі.

